

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

© Синютка Н.Г., Курило О.Б., 2018

За даними НБУ України експортно-імпорتنі операції у 72% випадків здійснюються за непрямыми контрактами. На наш погляд, це однозначно свідчить, що зовнішньоекономічна діяльність використовується вітчизняним бізнесом не тільки за своїм призначенням, а в тому числі як інструмент агресивного податкового планування. Також поширені схеми із псевдоекспортом чи псевдоімпортом товарів: фізичне переміщення товарів через кордон не відбувається, а операції існують лише на папері. Наслідком такого трансфертного ціноутворення є переміщення одержаного прибутку в низькоподатковій юрисдикції та території, розмивання податкової бази вітчизняного бюджету тощо.

У глобальній фіскальній практиці реакцією на розширення діяльності ТНК та формування трансфертного ціноутворення стала публікація 1998 року доповіді ОЕСР про шкідливість явища податкової конкуренції. Поняття трансфертного ціноутворення потрапляє до офіційної термінології та закріплюється у класифікації міжнародних організацій, таких як FATF та FSF [1]. У тому ж році активізуються зусилля ЄС по боротьбі із розмиванням бази оподаткування. Європейські платники податків припинили або суттєво обмежили фінансові транзакції із податковими гаванями, змінені правила оподаткування прибутку, дивідендів, обрахунку податкової бази. Сучасний етап (з 2013 р.) став часом безпрецедентної світової боротьби з явищем податкової конкуренції – аж до запровадження плану BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) та формування глобальної антиофшорної політики [4]. Отже, трансфертне ціноутворення визнане методом перерозподілу фінансових ресурсів, оптимізації оподаткування, що істотно впливає на розподіл доходів, прибутків, ризиків, податкової бази між окремими юрисдикціями.

Контроль за трансфертним ціноутворенням в Україні запроваджено з 01 вересня 2013 року і є порівняно новим напрямом податкового контролю за обсягом оподаткованого прибутку платників податків у разі здійснення ними ЗЕД і т. зв. контрольованих операцій. Управління трансфертним ціноутворенням покликане упередити переміщення податкової бази в інші країни та території, забезпечити справедливий розподіл податку на прибуток, скоротити негативні прояви явища податкової конкуренції [1, 2].

Станом на 28.02.2018 року в Україні завершилися чотири податкові звітні періоди щодо трансфертного ціноутворення. Так, за підсумками вересня – грудня 2013 року платниками податків подано 2,5 тис. звітів про контрольовані операції до ДФС на суму 1153 млрд.грн., за 2014 звітний рік – 1,9 тис. звітів на суму 3575 млрд.грн, за 2015 рік – 2,9 тис. звітів на суму 1581 млрд грн. За 2016 рік ними подано 2,7 тис. звітів на суму 2470 млрд. грн [3]. Таким чином, щорічно про здійснені контрольовані операції звітують орієнтовно 3 тис. платників податків.

Найбільше платників податків, які здійснюють контрольовані операції, зареєстровано в Офісі великих платників податків – 40% (водночас сума здійснених операцій цих компаній складає 92% від загального обсягу), Головне управління ДФС в м. Києві – 24% платників (сума КО – 4%), Головне управління ДФС у Дніпропетровській обл. – 4,6% компаній (сума КО – 0,8%) [3].

Найпоширенішими за обсягами контрольовані операції є банківські – 57%, товарні – 31% та фінансові послуги – 6%.

Основними країнами, з резидентами яких здійснюються контрольовані операції (крім банківських операцій), є Кіпр – 27%, Росія – 18%, Швейцарія – 15%, ОАЕ – 12% [3].

Проблематика трансфертних цін, незважаючи на ґрунтовні дослідження та багаторічну практику в зарубіжних країнах, є недостатньо вивченою в умовах українських реалій. Водночас

контрольна робота органів ДФС України за трансфертними цінами є доволі успішною. Так, за підсумками аналітичної роботи та контрольних-перевірочних заходів упродовж 2014-2017 рр було встановлено 606 фактів порушення платниками вимог щодо своєчасності та повноти декларування контрольованих операцій, застосовано 160,8 млн. грн. штрафних санкцій, з яких 55% сплачено до державного бюджету [3].

Зокрема, у ДФС запроваджено двоетапну процедуру контролю за ТЦ. По-перше, підрозділи оподаткування юридичних осіб здійснюють поточний контроль за дотриманням платниками принципу «витагнутої руки» упродовж звітного року, проводять контроль за своєчасністю та повнотою подання звітів про контрольовані операції, аналіз ризиків трансфертного ціноутворення, а також проведення процедур попереднього узгодження цін. По-друге, підрозділи аудиту здійснюють наступний контроль - організовують та проводять за встановленими ризиками перевірки з питань подання звітності про контрольовані операції та безпосередньо з питань дотримання платниками принципу «витагнутої руки».

Відповідно до таких запроваджених процедур податкового контролю, за результатами аналізу поданих платниками звітів про контрольовані операції контролюючими органами упродовж 2014-2018 років 235 платникам податків направлено запити на подання документації з трансфертного ціноутворення щодо контрольованих операцій з 538 контрагентами. Після опрацювання отриманої інформації розпочато 58 перевірок з питань дотримання платниками податків принципу «витагнутої руки», з яких 34 вже завершено. За результатами цих перевірок донараховано 400 млн. грн. податку на прибуток підприємств, зменшено від'ємне значення об'єкта оподаткування податком на прибуток на 3,8 млрд. грн., донараховано ПДВ 5,8 млн. грн., зменшено суму відшкодування ПДВ на 4,1 млн. грн., нараховано пені – 68 млн. гривень. Найважливішим наслідком послідовної роботи з контролю за трансфертним ціноутворенням є самостійне коригування трансфертних цін та збільшення податкових зобов'язань платниками податків. Так, 430 компаній добровільно збільшили свій оподатковуваний дохід або зменшили збитки щодо операцій упродовж 2013-2016 років на 4,7 млрд. грн. у відповідь на отримання запиту від ДФС.

Аналіз теоретичних концептів і прикладних досліджень актуалізує проблему адекватних підходів до трансфертного ціноутворення, яке виступає одночасно міжнародною податковою стратегією й інструментом максимізації прибутковості ТНК. Стратегічним завданням для вітчизняної фіскальної служби є розробка методів і встановлення дієвого контролю у сфері формування трансфертних цін та застосування трансфертного ціноутворення [5, 6]. Використання того чи іншого методу формування трансфертних цін є складовим елементом стратегії компанії залежно від її фінансового стану, ринкової кон'юнктури та інших чинників. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є підвищення якості податкового законодавства, що регулює трансфертне ціноутворення, усунення протиріч з іншими нормативно-правовими актами.

1. Shantanu J. Pendse. *International Transfer Pricing: A review of non-tax outlook / Procedia - Social and Behavioral Sciences № 37. – 2012. – P. 337 – 343.* 2. Prem Sikka, Hugh Willmott. *The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness, Elsevier Ltd., 2010.* 3. Платники податків подали 2,7 тис. звітів про контрольовані операції \ [електронний ресурс]<http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/332750.html> 4. *Addressing Base Erosion and Profit Shifting. OECD. 2013. 18p.* 5. Christensen J., Murphy R. *Closing the Floodgates: Collecting Tax to Pay for Development / John Christensen, Ricard Murphy. - London: Tax Justice Network International Secretariat Ltd, 2007. – 152p.* 6. Palan R., Murphy R., Chavagneux C. *Tax Havens: How Globalization Really Works / R.Palan, R.Murphy, C.Chavagneux // Ithaca, Cornell University Press – 2010. – 123p.*